

สรุปบทเรียนการพัฒนาความรู้ของบุคลากร
หลักสูตร แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปีที่ ๑/๒๕๖๘

ชื่อ-นามสกุล นางสาวปรามม์ อุนจะนำ
ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
สังกัด กลุ่มวิจัยและพัฒนาการบรรเทาภาวะโลกร้อนทางการเกษตร กวจ.

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
๒. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปสื่อสาร และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้

สรุปเนื้อหาบทเรียน

๑. การคัดเลือกพื้นที่ การคัดเลือกเกษตรกร

๑.๑ สำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่มีความต้องการสระน้ำ กรมพัฒนาที่ดินจัดประชุมชี้แจง สถานีพัฒนาที่ดิน (สพด.) รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลในพื้นที่ เช่น อบต. หมอดินอาสา และผู้นำท้องถิ่น เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจให้ความรู้กับเกษตรกร และสำรวจความต้องการของเกษตรกรที่มีความสนใจให้แสดงความจำนงเข้าร่วม โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

๑) พื้นที่ขุดสระน้ำจะต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่เกษตรกรเป็นเจ้าของและมีเอกสารสิทธิ์ และมีหนังสือยินยอมให้เข้าดำเนินการขุดสระน้ำโครงการ

๒) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขุดสระน้ำ เช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าขนย้ายเครื่องจักรกล จำนวน ๒,๕๐๐ บาทต่อบ่อ

๑.๒ การคัดเลือกเกษตรกร

๑) คัดเลือกจากเกษตรกรที่ได้มายื่นความจำนงไว้จากระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นา

๒) สถานีพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาประจำพื้นที่นั้นๆ ตรวจสอบคุณสมบัติ ศักยภาพของพื้นที่ความพร้อมของเกษตรกร

๑.๓ การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

๑) พื้นที่ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรและมีเอกสารสิทธิ์ที่ดินที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้ออกให้ ได้แก่ โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ เช่น นส.๓ นส.๓ ก. นส.๓ ข. ส.ค.๑ น.ค.๓ กสน.๕ เป็นต้น

๒) เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน และประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นประจำ หรือแล้งซ้ำซาก

๓) เป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของดินที่มีผลต่อปริมาณน้ำที่จะกักเก็บได้ ตามระดับความเหมาะสม

๔) ในกรณีขุดสระน้ำความลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร เช่น พื้นที่ดำเนินการมีขนาดไม่น้อยกว่า ๒๙ x ๓๑.๕ เมตร โดยจะใช้ก่อสร้างสระน้ำอย่างน้อย (กว้าง x ยาว x ลึก)

๒๕ x ๒๗.๕ x ๓.๐ เมตร ส่วนในกรณีที่ขุดสระน้ำลึกเกิน ๓ เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

๕) พื้นที่ดำเนินการให้มีการจัดกลุ่มเป้าหมายการจัดสรรพื้นที่ก่อสร้างโดยขนาดของกลุ่มและการกระจายตัวของสระน้ำต้องเหมาะสมกับการบริหารจัดการเครื่องจักรกล

๑.๔ การดำเนินงานของสถานีพัฒนาที่ดิน

๑) เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน ร่วมกับหมอดินอาสาประจำตำบล จัดประชุมชี้แจงรวมกลุ่มเกษตรกรที่คัดเลือกแล้ว เพื่อชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงาน และซักซ้อมความเข้าใจ

๒) จัดลำดับบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่มีความพร้อมที่จะดำเนินการขุดสระน้ำ หลังผ่านการชี้แจง

๓) สถานีพัฒนาที่ดินดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ

๔) เมื่อได้รับจ้างแล้ว จึงจัดทำรายงานขอรับการเห็นสมควรประมาณงานจากกรมพัฒนาที่ดิน

๕) ดำเนินการทำสัญญา และกำกับติดตามดูแลการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำไว้ ระหว่างสถานีพัฒนาที่ดินกับผู้รับจ้างโดยเกษตรกรเจ้าของที่ดินเป็นผู้ระบุตำแหน่งขุดสระน้ำ พร้อมทั้งส่งหนังสือยินยอมให้เข้าดำเนินการขุดสระน้ำ (ตามแบบฟอร์มปรากฏในภาคผนวก) กรมพัฒนาที่ดินให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบความเหมาะสม การเลือกรูปแบบของสระน้ำขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ และวางแผนการขุดสระน้ำตามแบบที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนด การกำกับการปฏิบัติงานให้ใช้กรอบแนวทางตามที่ได้รับจ้างได้ทำแผนการปฏิบัติการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาในแต่ละพื้นที่ไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

๖) การเก็บเงินสมทบจากเกษตรกร ให้ผู้รับจ้างเป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บเงินสมทบตามที่ระบุไว้ในสัญญาจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๗ โดยให้สัญญาจัดซื้อจัดจ้างครอบคลุมประเด็นที่ผู้รับจ้างจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนที่ต้องเรียกเก็บจากเกษตรกรเองให้ชัดเจน โดยทางราชการจะต้องไม่เป็นผู้รับผิดชอบในกรณีที่ผู้รับจ้างไม่สามารถจัดเก็บจากเกษตรกรได้ และจะต้องไม่เป็นข้ออ้างของผู้รับจ้างในการที่จะไม่ดำเนินโครงการต่อไป

๗) เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินดำเนินการสอบถามความต้องการของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ (ตามแบบสอบถามความต้องการ) และบูรณาการการพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. รูปแบบการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

กำหนดให้มีการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ในพื้นที่ของเกษตรกรที่มีความตั้งใจประกอบอาชีพทางการเกษตร มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการ สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการขุดสระน้ำ ในอัตราบ่อละ ๒,๕๐๐ บาทได้ โดยมีแนวทางและรูปแบบ การขุดสระน้ำขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร มีการขุดดินให้ได้ขนาดความกว้าง ความยาว ความลึก และลาดด้านข้าง ตามที่กำหนดในแบบมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่เก็บกักน้ำ มีความมั่นคงไม่เกิดการลื่นไถลของลาดตลิ่ง การขุดดินความลึกไม่เกิน ๓ เมตร สามารถใช้ลาดด้านข้าง ๑ : ๑ , ๑ : ๑.๕ และ ๑ : ๒ ทั้งนี้การกำหนดความลาดด้านข้างของดินขึ้นอยู่กับชนิดของดินที่จะขุด หากขุดลึกเกิน ๓.๐๐ เมตร ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

๓. การจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมงาน การตรวจการจ้างการเบิกจ่ายเงิน

๓.๑ ขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้าง

กระบวนการ	รายละเอียด	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
 รายงานความต้องการ	- แจ้งเหตุและความจำเป็นต้องใช้พัสดุ - กำหนดรายละเอียดพัสดุที่ต้องการ (TOR) - รายชื่อคณะกรรมการฯ - รายชื่อผู้ควบคุมงาน	-	- หน่วยงานที่ใช้พัสดุ
 รายงานขอซื้อ/ขอจ้าง (ข้อ ๒๒)	- ขออนุมัติดำเนินการซื้อ/จ้าง ตามระเบียบฯ ข้อ ๒๒	๑ วัน	- เจ้าหน้าที่ - ผู้อำนวยการอนุมัติ
 ดำเนินการซื้อ/จ้าง	- วิธีเฉพาะเจาะจง (วงเงินไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท) ดำเนินการตามกฎหมายกระทรวง, ตามระเบียบฯ ข้อ ๗๘-๘๑ และตาม พ.ร.บ. การจัดซื้อจัดจ้างฯ มาตรา ๕๖(๒) - วิธีประกาศเชิญชวนทั่วไป (วงเงินเกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท) ดำเนินการตามระเบียบฯ ข้อ ๔๓-๖๐ - วิธีคัดเลือก ดำเนินการตามระเบียบฯ ข้อ ๗๔-๗๗	๓ วัน ๕ วัน ๘ วัน	- เจ้าหน้าที่ - หัวหน้าเจ้าหน้าที่ - ผู้อำนวยการอนุมัติ - คณะกรรมการฯ
 ขออนุมัติซื้อ/จ้าง	- คณะกรรมการฯ สรุปผลการพิจารณาเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐผ่านหัวหน้าเจ้าหน้าที่เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ - เสนอผู้มีอำนาจ	๓ วัน (ขึ้นอยู่กับ รายละเอียดของ เอกสาร) ๒ วัน	- คณะกรรมการฯ - หัวหน้าเจ้าหน้าที่ - ผู้อำนวยการอนุมัติ
 สัญญาซื้อ/จ้าง	- สนองรับราคา และนัดทำสัญญาซื้อ/จ้าง - แจ้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ - บริหารสัญญา	๗ วัน ½ วัน ตามอายุสัญญา	- เจ้าหน้าที่ - คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ
 ส่งมอบ/ตรวจรับ	- รับมอบพัสดุจากผู้ขาย/ผู้รับจ้าง - ตรวจรับพัสดุ	๕ วัน	- ผู้ขาย/ผู้รับจ้าง - คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ - งานคลังพัสดุ
เบิกจ่ายเงิน	- เตรียมเอกสารขอเบิกเงิน - วางฎีกาการเบิกจ่าย - เก็บรักษาเอกสาร	๑ วัน ๑ วัน	- เจ้าหน้าที่ - เจ้าหน้าที่การเงิน

สัญญาจ้างก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ผอ.สพด. (ปฏิบัติราชการแทน อธพ.) แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจการจ้าง
และมอบหมายผู้ควบคุมงาน (เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน)/ผู้ช่วยควบคุมงานตามหนังสือ
คณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ กรมบัญชีกลาง
ที่ กค (กวจ) ๐๔๐๕.๒/๐๑๘๙๐๙ ลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑

หากมีการก่อสร้างสระน้ำมีจำนวนมากกว่าที่เจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาที่ดินที่รับผิดชอบพื้นที่จะ
สามารถควบคุม ตรวจสอบการทำงานของผู้รับจ้างได้ทั้งหมดให้ผู้ควบคุมงานขอความร่วมมือจาก
หมอดินอาสาและเกษตรกรเจ้าของสระน้ำให้ช่วยดูแลการทำงานของผู้รับจ้างและปฏิบัติตาม
ขั้นตอนดังนี้

๑. ทำหนังสือมอบหมายผู้ช่วยควบคุมงานจากผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน
๒. อบรมให้ความรู้กับผู้ช่วยควบคุมงานในวิธีการควบคุม การดำเนินงาน และการติดต่อ
ประสานงานเพื่อรายงานผลให้กับผู้ควบคุมงาน
๓. ผู้ช่วยควบคุมงานปฏิบัติงานสนับสนุนผู้ควบคุมงานจนการขุดสระน้ำเสร็จสิ้น และจัดทำแบบ
รายงานการควบคุมงานส่งให้กับผู้ควบคุมงาน (ตามแบบฟอร์มในหน้า ๒๔)

หน้าที่ของผู้ควบคุมงาน

๑. ตรวจสอบและควบคุมตำแหน่งการขุด ขนาดสระน้ำ (กว้าง x ยาว x ลึก) เพื่อให้ได้ปริมาตรของดิน
ขุด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร และรูปแบบของสระน้ำที่กำหนด
๒. ควบคุมระยะเวลาดำเนินงานให้เป็นไปตามสัญญาการจ้าง และจดบันทึกสภาพการปฏิบัติงาน
ของผู้รับจ้างและเหตุการณ์แวดล้อมเป็นรายวันพร้อมผลการปฏิบัติงาน
๓. หากพบปัญหาจากการควบคุมงานให้รายงานต่อคณะกรรมการตรวจการจ้าง

เมื่อการขุดสระน้ำเสร็จสิ้นส่งใบส่งมอบงานจากผู้รับจ้าง
ที่ผู้ควบคุมงานลงนามในเอกสารส่งให้กับคณะกรรมการตรวจการจ้าง

ตรวจสอบการปฏิบัติงาน

- ตรวจสอบการปฏิบัติงาน และเหตุการณ์แวดล้อมที่ผู้ควบคุมงานรายงาน
- รับทราบหรือพิจารณาการสั่งหยุดงาน หรือพักงานของผู้ควบคุมงาน
- รายงาน ผอ.สพด. เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

ออกตรวจงาน (คณะกรรมการฯ หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมาย)

- มีข้อสงสัยหรือเห็นว่าไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการให้ออกตรวจงานจ้าง ณ สถานที่ที่ก่อสร้างสระน้ำ
- มีอำนาจสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไข ตัดทอน เพิ่มเติม งานจ้างได้ตามที่เห็นสมควร และตามหลักวิชาการ เพื่อให้เป็นไปตามแบบสัญญา

ตรวจผลงาน

- โดยปกติให้ตรวจผลงานที่ผู้รับจ้างส่งมอบงานภายใน ๓ วันทำการ นับแต่วันที่ประธานกรรมการ ได้รับทราบการส่งมอบงานและให้ทำการตรวจรับให้เสร็จสิ้นโดยเร็วที่สุด

ทำใบรับรองผลการปฏิบัติงาน

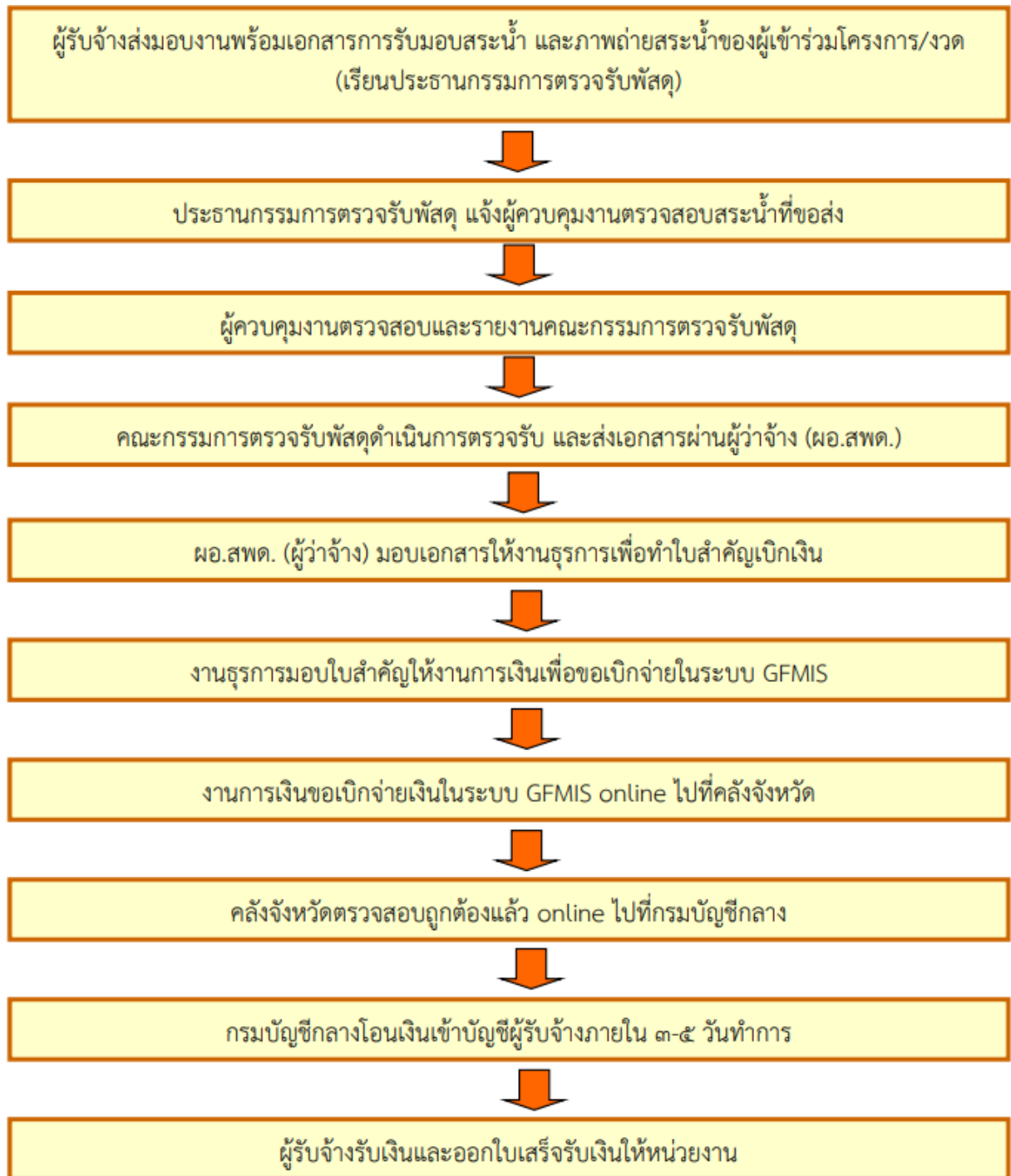
- เมื่อตรวจสอบและเป็นไปตามรายการละเอียดและข้อกำหนดในสัญญาแล้ว ให้ถือว่าผู้รับจ้างส่งมอบงานครบถ้วนตั้งแต่วันที่ผู้รับจ้างส่งงานจ้างนั้น
- ทำใบรับรองผลการปฏิบัติงานทั้งหมดหรือเฉพาะงวดงานแล้วแต่กรณี อย่างน้อย ๒ ฉบับ มอบแก่ผู้รับจ้าง ๑ ฉบับ เจ้าหน้าที่พัสดุ ๑ ฉบับ และรายงานให้ ผอ.สพด. ทราบ

รายงานให้หัวหน้าส่วนราชการทราบและสั่งการ

ในกรณีที่เห็นว่าผลงานที่ส่งมอบทั้งหมดหรืองวดใดก็ตามไม่เป็นไปตามรูปแบบรายการละเอียดและข้อกำหนดในสัญญาให้ดำเนินการดังนี้ รายงาน ผอ.สพด. (ปฏิบัติราชการแทน อพท.) ผ่านหัวหน้าเจ้าหน้าที่เพื่อทราบหรือสั่งการ แล้วแต่กรณี

๓.๔ ขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน

๔. การดูแลรักษาแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานและการจัดการดิน

๔.๑ การดูแลรักษาแหล่งน้ำ

การที่แหล่งน้ำในไร่นา หรือสระน้ำจะมีอายุการใช้งานได้นานนั้น จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษารักษาอย่างเหมาะสมสระน้ำจะมีประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำได้ลดลง หากสระน้ำตื้นเขินควรป้องกันโดยไม่ให้ดินขอบบ่อ ไหลลงบ่อและป้องกันไม่ให้ดินข้างนอกที่ไหลมากับน้ำเข้ามาในบ่อได้ นอกจากนี้ยังต้องดูแลให้คันบ่อมีความแข็งแรงอีกด้วย การดูแลรักษาแหล่งน้ำต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

๑) ก่อนฤดูฝน ต้องกำจัดวัชพืชที่ขึ้นปกคลุมรอบๆ บ่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทางน้ำเข้าให้เรียบร้อย เพื่อจะให้น้ำฝนไหลเข้าบ่อ ได้อย่างสะดวกและไม่เกิดการกัดเซาะ

๒) หลังฤดูฝน เมื่อบ่อเก็บกักน้ำไว้แล้ว ให้ตรวจสอบบริเวณรอบๆ บ่อ หากมีการรั่วซึม ให้ดำเนินการแก้ไข โดยการบดอัดหรือใช้ดินเหนียวปิดทับ กรณีมีร่องรอยการกัดเซาะบริเวณทางน้ำเข้าหรือบริเวณขอบบ่อ ให้ทำการปรับแต่งแล้วปลูกหญ้าซ่อมแซมให้เรียบร้อย

๔.๒ การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินบริเวณขอบบ่อ

๑) การปลูกหญ้าแฝก เกษตรกรควรขุดแนวร่องปลูกตามแนวระดับ จำนวน ๒ แถว แถวแรกอยู่โดยรอบขอบบ่อห่างจากบริเวณริมขอบบ่อ ๕๐ เซนติเมตร และแถวที่ ๒ ปลูกที่ระดับน้ำสูงสุด ๑ แถว และอาจปลูกเพิ่มอีก ๑ - ๒ แถวซึ่งขึ้นอยู่กับความลึกของขอบบ่อและจำนวนกล้าหญ้าแฝก

๒) ควรใส่ปุ๋ยหมักรองพื้นในร่องปลูกเพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งจะช่วยให้หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโต แตกกิ่งใหม่ได้เร็วขึ้น และรากเจริญลงไปในดินได้ดี

๓) หากเกษตรกรมีกล้าหญ้าแฝกแบบเพาะชำถุงขนาดเล็ก ควรใช้ระยะปลูกห่าง ๑๐ เซนติเมตร หรือมีกล้าหญ้าแฝกแบบรากเปลือย (ที่เกิดรากอ่อนแล้ว) นำไปปลูกโดยใช้ระยะห่าง ๕ เซนติเมตร ควรปลูกในช่วงฤดูฝนจะทำให้กล้าแฝกเจริญขึ้นได้ง่าย

๔) หลังจากปลูกหญ้าแฝกแล้วเกษตรกรควรปลูกซ่อมในจุดที่หญ้าแฝกตาย เพื่อให้แนวรั้วหญ้าแฝกหนาแน่น

๕) เมื่อปลูกหญ้าแฝกได้ประมาณ ๓ เดือน ควรตัดใบหญ้าแฝกให้สูงจากระดับผิวดิน ๕๐ เซนติเมตร เพื่อเร่งการแตกกอ โดยเกษตรกรนำใบหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์เป็นวัสดุคลุมดินบริเวณโคนต้นไม้ผล แปลงผัก เพื่อช่วยรักษาความชื้นในดิน และช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินได้

๖) บริเวณขอบสระน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน นอกจากปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลาย ขอบบ่อเกษตรกรยังสามารถปลูกพืชผักสวนครัว หรือไม้ผลต่างๆ ไว้บริเวณในครัวเรือนเป็นการใช้ประโยชน์สระน้ำในไร่นาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓ การดูแลรักษาคุณภาพน้ำโดยใช้ปัจจัยการผลิตของกรมพัฒนาที่ดิน

๑) การใส่ปุ๋ยหมักลงในบ่อน้ำ นำปุ๋ยหมักที่ผลิตได้จากการใช้ผลิตภัณฑ์สารเร่ง ชูเปอร์ พด.๑ ของกรมพัฒนาที่ดิน ใส่ลงในบ่อน้ำ ทุก ๑ เดือน ในอัตรา ๒๕๐ กิโลกรัมต่อปริมาตรน้ำ ๔๐๐ ลูกบาศก์เมตร เชื้อจุลินทรีย์ย่อยสลายเซลลูโลสจากปุ๋ยหมักจะช่วยย่อยสลายเศษชีเลนบริเวณผิวก้นบ่อ เพื่อป้องกันการเกิด การเน่าเสียของเศษชีเลน

๒) การใส่น้ำหมักชีวภาพลงในบ่อน้ำ น้ำ น้ำหมักชีวภาพที่ผลิตได้จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร
ลักษณะสด เช่น เศษปลา ผัก ผลไม้ และเศษอาหารในครัวเรือนโดยใช้ผลิตภัณฑ์สารเร่งซูเปอร์ พด.๒ หรือ
สารเร่ง พด.๕ ของกรมพัฒนาที่ดิน ใส่ลงในบ่อน้ำ อัตรา ๑ ลิตรต่อปริมาตรน้ำ ๑๐ ลูกบาศก์เมตร เพื่อเป็นการ
ช่วยกำจัดของเสียที่เกิดการทำงานของจุลินทรีย์และรักษาระดับค่าความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำให้มีความ
เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร